

“Képzés – európai keretben”*

Az integráció mindenütt nehéz, még Nyugat-Európában is. Egyaránt az a “nagy dolgokban” és az olyan “kicsinyekben”, mint amilyen a könyvtárosképzés. Kellő elszánás esetén azonban előbbre jut.

Európa és a felsőoktatás

Az “európai keretben folyó képzést” itt természetesen könyvtári-informatikai jelzővel értjük, előzetesen is hangsúlyozva, hogy a könyvtáros-informatikus képzést nem lehet az egyes országok nagyon eltérő felsőoktatási rendszerétől elvonatkoztatva vizsgálni.

Még Németországban is gyakran előfordul, hogy a szakmai bizottsági ülések és viták résztvevői sem ismerik a német felsőoktatás struktúráját, pedig a képző intézmények, így a szakfőiskolák is e struktúrába ágyazódnak be.

Ugyanakkor Európa közelebb van, mint gondolnánk. Sokan és gyakran mondják, hogy 1993 lesz az az év, amikor az európai belső piac mintegy varázsütésre megvalósul, s megfelelnek arról, hogy a munkaerőpiacon való szabad mozgás gyakorlatilag már 1991. január 4-e óta lehetséges, ui. az Európai Közösség (EK) Tanácsa a legalább hároméves felsőfokú szakmai képzésért kapott felsőfokú diplomák kölcsönös elismerésének általános szabályozásáról szóló irányelveinek (89/48/EWG) 12. cikkelye két évben jelölte meg azt a határidőt, amelyre az egyes országoknak az irányelvek szerinti intézkedéseiket saját jogrendszerükben meg kell hozniuk. Az imént említett időpont azért egzakt, mivel az irányelvek közzététele 1989. január 4-re esett [1].

A Szövetségi Kormány egyébként teljesen egyértelművé tette, hogy az irányelvek természetesen vonatkoznak a szakfőiskolai végzettségre is. Ez azért fontos, mert Németországban a könyvtárosképzés szinte kivétel nélkül ebben a keretben valósul meg, s így a jogszabály lehetővé teszi a könyvtárosok, informatikusok és dokumentátorok szabad mozgását, szabad letelepedését az EK tagországjaiban. Abban az esetben, ha valamely ország képzési rendszerében a “kiképző országéhoz” képest nagyok az eltérések, a közelítést különböző intézkedésekkel és módokon oldják meg (különbözeti vagy alkalmassági vizsgák, egyes tantárgyak pótlólagos felvétele, szakmai tapasztalatszerzés stb.).

Az irányelvek gyakorlati hatása mindeddig szerény maradt. Pozitívumként kell értékelni ugyanakkor, hogy ez a dokumentum eltekintett a különböző

könyvtárosképző intézmények tantervi óráinak kicsinyes összehasonlító számítgatásától. Tényként fogadható el, hogy az általános ekvivalencia egyezmények inkább gátlóan hatnak a probléma megoldására, mintsem elősegítenék azt. Gondoljunk csak a híres-hírhedt építészeti irányelvekre [2].

Sokkal járhatóbb út, ha az együttműködni kívánó főiskolák önmaguk határozzák meg az oktatás tartalmi és követelményi egyenértékűségét, s egyezményt kötnek róla. Ezzel az elvvel tökéletesen összecseng a baden-württembergi Tudományos és Művészeti Minisztérium illetékesének biztosítéka arról, hogy nem kívánják központilag, államilag szabályozni az ekvivalencia megállapításának különböző módjait. Ettől azért is célszerű eltekinteni, mivel a Német Szövetségi Köztársaság horizontálisan differenciált és nem vertikálisan tagolt felsőoktatási rendszerének más országokban nincs megfelelője. Megállapítható az is, hogy az EK-n belül nincsenek olyan törekvések, amelyek az egységes európai felsőoktatási rendszer megteremtését tűznék ki célul.

Az EK dinamikus fejlődése és a nagy belső piac hatására az általános vélemény szerint növekedni fog a főiskolai végzettségű, szakképzett munkaerő iránti kereslet, legalábbis a tudomány és technika területén. A baden-württembergi szakfőiskolai rektorok konferenciájának elnöke egyik nemrég elhangzott előadásában jelezte, hogy

- ▶ évről évre növekszik a nemzetközi kompetenciájú munkaerő iránti, és a nemzetközi mobilitással kielégíthető kereslet;
- ▶ továbbá érvényesül a szolgáltatási ágazat folyamatos növekedésének a tendenciája is.

Mindebből a német szakfőiskolákat végzettek számára szükségszerűen következik, hogy egyre nagyobb mértékben kell a munkahelyekért versenyezniük más országok főiskolai végzettségű szakembereivel, a Német Szövetségi Köztársaság egyébként is vonzó munkaerőpiacán.

Európa és a könyvtárosképzés

Még ha a fent felsorolt trendek közül egyesek csak feltételesen vonatkoznak a könyvtári-bibliográfiai-dokumentációs területre, elmondható, hogy a dolgok itt is mozgásba jöttek. Van egy “cselekvési kényszer”, még akkor is, ha nem várható, hogy a német főiskolát

* Előadásként elhangzott a *Neue Techniken im Informationswesen – Neue Trends in der Ausbildung: 10 Jahre FHBD Köln* c. konferencián (1991. október 17.), majd a Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskolán is (1991. október 21.).

végzetek tömegesen vállalnának majd munkát a német könyvtárakban. (S az sem valószínű, hogy a közeljövőben a hallgatók tömegesen vándorolnának egyik könyvtárosképző intézményből a másikba.)

Külföldön sokkal hamarabb tudatosulnak a képzéssel szembeni követelmények, mint az egyébként is erősen önmagába forduló német könyvtárügyben. Ha arra gondolunk, hogy mit jelent ez majd a könyvtárosképzés "európaizálásának" gyakorlati megvalósítása szempontjából, egy sor alapvető és részletkérdésbe ütközünk. Nincs olyan "egyetlen" képzési irány, amely az egymástól horizontálisan és vertikálisan is különböző könyvtárosi-információs pályákra egységesen fel tudna készíteni. Fel kell tenni azt a kérdést is, hogy az "európaizálás" vajon mindenkire, mindenre vonatkozik-e, és ha igen, milyen mértékben? Személyes véleményem szerint

- ▶ a tudományos könyvtári munkában valószínűleg azok az ismeretek lesznek szükségesek, amelyek közvetlenül "instrumentalizálhatók", így pl. a könyvtárakra vonatkozó EK-akcióterv szellemében a könyvtárak hálózatba szervezésére, az európai könyvtárközi kölcsönzésre, az európai szerzői jogra vonatkozó ismeretek stb.;
- ▶ a közművelődési könyvtári munkában a hangsúly ugyanakkor inkább kulturális vonatkozású lesz, és a kölcsönös megértést, a sokrétűbb információszolgáltatást mozdítja elő.

A BDB-munkacsoport

Az iménti és a hozzájuk kapcsolódó kérdések tisztázására a Német Könyvtároszövetségek Egyesülete (Bundesvereinigung Deutscher Bibliotheksverbände = BDB) 1990. január 20-án "Képzés – európai keretben" elnevezésű munkacsoportot hozott létre, amelyben minden szövetség képviseltette magát. A 8 fős munkacsoport tevékenységét 1991 decemberében fejezte be. A BDB által elfogadott zárójelentés az ajánlásokkal együtt 1992 februárjában jelent meg [3], hangsúlyozva, hogy a jövőbeni eredmények elérésének fontos feltétele, hogy a szövetségek együttműködése továbbra is szoros legyen.

A könyvtárosképző intézmények felmérése

A munkacsoport 1990 novemberétől 1991 januárjáig 15 könyvtárosképző intézményben végzett kérdőíves felmérést. A cél annak feltárása volt, hogy az oktatás tartalma mennyiben foglal magában "európai" elemeket, és hogy milyen Európára orientált tevékenységeket folytatnak ezek az intézmények. A válaszok értékelése alapján szembetűnő volt, hogy az oktatásban az Európa-orientációjú témák integrálását sikerült a legjobban megoldani. Igaz, ez a legtöbb esetben olyan nemzetközi áttekintést jelent, amely a különféle képzési irányokban és tárgyakban már régóta hagyomány. Hiányosság viszont, hogy gyenge a felkészítés az európai országok szorosabb információs együttműködésére.

A felsőfokú képzés terén kevés a partneri kapcsolat, és nem véletlenül, hiszen a kapcsolatok kialakítása, ápolása sok munkát, energiát igényel, amihez a könyvtárosképző intézményeknél gyakran hiányzik a szükséges szervezeti és személyzeti infrastruktúra. Jellemző, hogy jelenleg a partneri kapcsolatok szervezése és gondozása szinte kizárólag a főiskolai vezetés gondja. Hosszabb távon segítséget jelenthet, hogy a főiskolákon létrehozzák a "nemzetközi kapcsolatok hivatalait". Rájuk az olyan EK-programokban való részvétel aktivizálása miatt is szükség van, mint amilyen az ERASMUS, a COMETT és a TEMPUS. Az sem hallgatható el, hogy némely intézménynél nincs költségvetési fedezet a nemzetközi együttműködéshez.

A hallgatók esetében öröndetes, hogy élve a lehetőséggel, könyvtári gyakorlatukat egyre többen abszolválják más országokban, ugyanakkor az elméleti tárgyak hallgatásának kölcsönös beszámíthatósága inkább csak "elméleti" lehetőség, semmint bevett gyakorlat. A tantervek erőteljesebb harmonizálásával meg kell majd teremteni ennek konkrét feltételeit is, és ki kell fejleszteni a mérhetőség kritériumát jól érvényesítő "kredit transzfer" módszert.

Lehangolóan megoldatlan a főiskolai oktatók csereje.

A kérdőíves felmérésbe természetesen az új szövetségi tartományok képző intézményeit is bevontuk. Szinte kivétel nélkül azt hangsúlyozták, hogy az átállási problémák, a velük összefüggő bizonytalansági tényezők miatt csak korlátozott mértékben tudnak információt szolgáltatni. Az "európai tevékenységekre" vonatkozó terveiket mindenesetre szeretnék a nyugati tartományok partnerintézményeivel összehangolni.

A legtöbb intézmény szükségesnek tartja a jövőre orientált tevékenységekre való összpontosítást, bár a tervek megvalósítását nagymértékben nehezítik a pénzügyi és személyzeti korlátok. Van, ahol e tekintetben jobb a helyzet, mint ahogy ezt a konkrét eredmények is bizonyítják.

Az európai szempontok struktúrába szervezése és kifejezésre jutása az oktatásban c. munkaokmány

A könyvtári, információs és dokumentációs ágazatban, különös tekintettel a belső európai piac igényeire, az erősödő európai integráció és együttműködés jövőjére, számos új oktatási kínálatnak kell megjelennie. A munkacsoportnak olyan ajánlásokat kellett kidolgoznia, amelyek egyrészt minden képzőintézményre vonatkoznak, másrészt hogy általában legyenek hitelesek. Ezért két dolgot hangsúlyozunk:

a) Struktúrák

Az Európa-központú tantervek tartalmi integrációja minimálisan a meglévő tárgyak és a hozzájuk kapcsolódó szabadon választott tárgyak szintjén, igényesebben a külföldön hallgatható és beszámítható elméleti és gyakorlati jellegű tárgyak félévi bontásának szintjén megy végbe.

Az optimális, meglehetősen utópisztikus szint egy integrált "európai oktatási program" lehetne, amely már másutt, nem könyvtári szakfőiskolákon létezik, pl. olyan formában, hogy a hallgatók tanulmányait Németországban kezdik el, Franciaországban folytatják, és Angliában fejezik be.

Noha még nem közismert, de tény, hogy – különösen Baden-Württemberg tartományban – a szakfőiskolák valószínűleg meg a legsikeresebben a külföldön folytatott tanulmányok integrálását a főiskolák között kialakított együttműködési keretekben. A "legrégebbi" és legismertebb ilyen integrált oktatási program 1978 óta az *Europäische Studienprogramm für Betriebswirtschaft* (Európai Üzemgazdasági Tanulmányi Program) a reutlingeni szakfőiskolákon. Népszerűségét jelzi, hogy 1990-ben a száz lehetséges helyre ezerhatszázán pályáztak.

b) A munkabizottság az oktatás tartalmára vonatkozóan négy tömböt javasol:

- ▶ politika, történelem, kultúra, oktatás és tudomány
- ▶ idegen nyelvek
- ▶ Európai Közösség
- ▶ információügy.

A munkacsoport megfontolásai e téren bizony iluzórikusnak is tűnhetnek annak ismeretében, hogy mennyire különbözők a német képzőintézmények tantervei, és ma milyen nehéz az egyik német szakfőiskoláról a másikra átkerülni. És: az egységesség fokozását célzó kísérletek is eddig sorra-rendre kudarcot vallottak.

Az európai szintű együttműködésben ennek el- lenére fontos, hogy az oktatási struktúrák jobban közelítsenek egymáshoz, és hogy nagyvonalúság legyen jellemző a tanulmányi és vizsgaeredmények átszámításában, kölcsönös elfogadásában. Nem lehet cél, hogy uniformizált ismereteket nyújtsunk. A cél az, hogy a különböző főiskolákon elsajátított tudás egymással összehasonlítható, összevethető legyen. Ebben az összefüggésben fontos megemlí- tenünk, hogy a felsőoktatási intézmények rektorainak 1991. április 29-i, Frankfurt am Mainban tartott összejövetelén (témája: A főiskolák szerepe Európá- ban) azt a felfogást képviselték, hogy a túl nagy mértékű tartalmi közelítés a felsőoktatási intéz- mények (pl. Oxford, Bologna, Salamanca vagy Heidel- berg) között egyáltalán nem kívánatos. Ha ugyanis erre sor kerülne, ha mindenütt ugyanazokat a tárgyi ismereteket oktatnánk, mitől lenne vonzó a külföldi tanulás?

Idegennyelv-oktatás

A belső piac létrehozása csak korlátozott mérték- ben valósulhatna meg, ha az EK polgárai kölcsönösen nem lennének képesek egymást megérteni. Baden- Württemberg tartomány azt a célt tűzte ki szakfőis- kolái elé, hogy a hallgatók legalább 10, de távolilag 30%-át készítsék fel külföldön folytatandó tanul- mányokra. Mindehhez természetesen jobb idegen- nyelv-tudásra van szükség. A tartományi Tudományos és Művészeti Minisztérium egy olyan

javaslaton dolgozik, amely szerint a jövőben legalább egy (távolilag két) idegen nyelvnek kell szerepelnie a tantervben, kötelezően választható vagy kötelező formában. Számos nagy szakfőiskolán már meg is teremtették a nyelvtanári státusok anyagi fedezetét, máshol külső előadókat hívnak meg a feladat ellátá- sára.

A könyvtári, informatikai és dokumentációs terü- leteken másképp fogalmazódnak meg a hallgatók idegennyelv-tudásával kapcsolatos követelmények, mint pl. a mérnökök vagy üzemgazdászok esetében. A könyvtárosokat jórészt már a múltban is "több- nyelvűnek" tartották. Igaz, ez az idegennyelv-ismeret elsősorban passzív volt, és az idegen nyelvű doku- mentumokkal való munkát szolgálta. E passzív nyelv- tudás azonban ma már egyáltalán nem elegendő, a szakmai mobilitás Európája többet követel ennél [4]. A külföldön végzett szakmai tevékenységhez az is hozzátartozik, hogy ismerjük az adott ország általá- nos politikai, gazdasági, kulturális stb. viszonyait.

A munkacsoport – részletekbe menő viták alapján – végül is arra a megállapításra jutott, hogy a vi- szonylag rövid és zsúfolt szakfőiskolai oktatás keretében nem oldható meg az, hogy a hallgatók átfogó nyelvi kompetenciát szerezzenek. Ezért a bizottság sem érezte magát e tekintetben illetékesnek javaslatok, didaktikai elvek megfogalmazására. Fél- reértés lenne azonban ezt úgy értelmezni, hogy a könyvtárosképző főiskoláknak le kellene mondaniuk a hallgatók idegen nyelvi oktatásáról. A reális lehetőségek figyelembevételével a hangsúly csak a szakmai nyelvi készségek elsajátítása lehet. A német- országi főiskolai rektorok konferenciáján a közelmúlt- ban – szorosan kapcsolódva a tanulmányi és vizsga- koordinációs bizottság által 1990. december 14-én megfogalmazott ajánlásokhoz – figyelemre méltó javaslatot fogadtak el a főiskolai nyelvtanítás intenzi- vebbé tételére [5]. Eszerint a szakspecifikus idegen nyelvi képzés fakultatív, általában 4 féléves, heti 12–16 (összesen 170–200) órás képzést jelent. Célja, hogy elmélyítse azokat a szóbeli és írásbeli készségeket és ismereteket, melyek a szakmával, hivatással összefüggő kommunikációhoz szüksége- sek. A szaknyelvi képzést és a záróvizsgát követően a hallgatók erről bizonyítványt kapnak.

A BDB-munkacsoport felfogása szerint az egyes képzőintézményekre kell hagyni, hogy az idegen nyelvi ismereteket szigorúan a szakmára koncentrá- lva oktatják-e, vagy pedig átfogó kulturális keretbe ágyazva. Itt lehetne egy olyan ajánlás, amely segíthet- né a szakfőiskolákat sajátos profiljuk kialakításában.

EUCLID

Az európai kihívás a könyvtáros- és informati- kusképzés területén különösen az alábbi területeken érzékelhető:

- ▶ a hallgatók cseréje,
- ▶ az oktatók cseréje,

- ▶ a tantervek tartalmának kölcsönös elismerése,
- ▶ a kutatási és fejlesztési együttműködés,
- ▶ a más nemzetközi szervezetekkel való együttműködés,
- ▶ a kutatás és oktatás különböző területein való információcsere.

Már korábban is több kezdeményezés irányult arra, hogy az európai főiskolai és egyetemi könyvtárosképző intézményeket közelebb hozzák egymáshoz, s fórumot teremtsenek a szakmai tanácskozássokhoz, a tapasztalatcseréhez. 1991-ben Dánia, Németország, Norvégia, Magyarország és az Egyesült Királyság képviselői készítettek elő azt a konferenciát, amelyre 1991. október 5–6-án Stuttgartban került sor a stuttgarti Fachhochschule für Bibliothekswesen (Könyvtárosképző Szakfőiskola) rendezésében. A 14 európai országot képviselő 29 résztvevő megalapította a Könyvtár- és Információtudományi Képző- és Kutatóintézmények Európai Szövetségét (*European Conference of Library and Information Education and Research = EUCLID*). A konferencián elhangzott javaslatok feldolgozása, a célok és feladatok végleges megfogalmazása folyamatban van. A tagországok és a tagintézmények remélhetőleg újult erővel látnak neki a fent vázolt problémák megoldásának, és arra törekcsenek majd, hogy a közös Európa-házban egymás jobb megismerése révén járuljanak hozzá a jövő igényeit jobban kielégítő képzés megteremtéséhez.

Jegyzetek

- [1] Amtsblatt der Europäischen Gemeinschaften L. 19/16. sz. 1989. jan. 24.
- [2] A Tanács 1985. június 10-én tette közzé ajánlásait a diplomák, bizonyítványok és más képesítési okiratok kölcsönös elismeréséről az építészet területén, a letelepedési és a szabad munkahely-változtatási jog tényleges érvényesítéséhez szükséges intézkedések meghozatala érdekében (85/384/EWG). A tárgyalások előzetesen 18 éven át folytak!
- [3] Bundesvereinigung Deutscher Bibliotheksverbände / Arbeitsgruppe Ausbildung im Europäischen Rahmen: Abschlussbericht / Bundesvereinigung Deutscher Bibliotheksverbände (BDB), Arbeitsgruppe Ausbildung im Europäischen Rahmen / Deutsches Bibliotheksinstitut. Red.: Peter Vodosek. - Berlin: Dt. Bibliotheksinst., 1992. ISBN 3-87068-417-8
Vodosek professzor előadásának magyarítása során már felhasználhattuk a hivatkozott jelentést is.
- [4] A Tanács 1989. július 28-i határozata az Európai Közösségek országainak az idegen nyelvi ismeretek fejlesztésével kapcsolatos akcióprogramjáról (LINGUA), 89/489/EWG. = Amtsblatt der Europäischen Gemeinschaften, L. 239/24. sz. 1989. aug. 18.
- [5] A 164. plénum 1991. július 1-jei határozata, beleértve: Richtlinien GK 51/90.

Fordította: Pálvölgyi Mihály

Rendezvénytár

2. Európai Folyóirat Konferencia

Noordwijkerhout, Hollandia,
1992. szeptember 9–11.

Szervező: Mrs. Jill Tolson

UK Serials Group Administrator
114 Woodstock Road
Witney OX8 6DY
U.K.

Tel.: 0993 703466

Fax: 0993 778879

2. Európai Multimédia és CD-ROM Konferencia és Kiállítás

Wiesbaden, 1992. október 7–9.

Magyarországi szervező: Studio Nova

Kiállítás-szervező és Kereskedelmi Kft.
1113 Budapest, Bartók B. út 92–94.

Tel.: 162-1959

Fax: 186-8635

3. Nemzetközi Európai Üzleti Információs Konferencia

Barcelona, 1993. március 10–12.

Szervező: TFPL Training, Jenny Perry

22 Peter's Lane, London EC 1M 6 DS

Tel.: 44 71 251 5522

Fax: 44 71 251 8318

Consultex China '93

A XXI. század Tanácsadó Üzleti és Információs Szolgáltatásai felé

Peking, 1993. április 25–29.

Beijing International Convention Center

Beijing 100101, China

Tel.: (861) 4993757, (861) 4993758

Fax: (861) 4993993

IDEX Nemzetközi Adatbankcsere Kiállítás

Grenoble, Franciaország, 1993. április 28–30.

Szervező: Catheline Grenet

Chambre de Commerce & d'Industrie de
Grenoble

IDEX 92/BP 297

38016 Grenoble Cedex

France

Tel.: (33) 76 28 27 87, (33) 76 28 28 28

Fax: (33) 76 28 27 95, (33) 76 28 27 47

Nemzetközi szimpózium a könyvtár- és információtudomány elméletének és gyakorlatának fejlődéséről

Wuhan (Kína), 1993. május 21–25.

Szervező: Central China Normal University

Wuhan

430070 P. R. China

Fax: 86 (027) 716070

Telex: 40215 hzsd cn